

۱۶۰۶۰۷۰

کتاب دوم به نظر

برنامه‌ریزی

درآمدی بر نظریه‌های برنامه‌ریزی با تأکید ویژه
بر برنامه‌ریزی شهری

دکتر زهره عبدی دانشپور

چاپ چهارم

۱۳۹۶

۴۰۳/۳

مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی

درآمدی بر نظریه‌های برنامه‌ریزی با تأکید ویژه بر برنامه‌ریزی شهری
دکتر زهره عبدی دانشپور
ویراسته فروغ کاظمی
حروفچینی توکلی
طراح جلد: آرمان خرمک
ناظر چاپ: صفر ممیزاد
چاپ چهارم: ۱۳۹۶
شمارگان: ۱۰۰۰
قیمت: ۳۵۰.۰۰۰ ریال

ناشر: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی

کلیه حقوق برای دانشگاه شهید بهشتی محفوظ است

عبدی دانشپور زهره، ناشر

درآمدی بر نظریه‌های برنامه‌ریزی با تأکید ویژه بر برنامه‌ریزی شهری / زهره عبدی دانشپور -
تهران: دانشگاه شهید بهشتی، مرکز چاپ و انتشارات، ۱۳۸۷.
هجده، ۵۷۴ ص:، مصور، جلدی، نمودار... (انتشارات دانشگاه شهید بهشتی؛ ۴۰۳/۳)
چاپ دوم: ۱۳۹۰
چاپ سوم: ۱۳۹۴

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۴۵۷-۱۴۶-۶

۱. شهرسازی، ۲. شهرسازی - طرح و برنامه‌ریزی، ۳. عمان منطقه‌ای، الف. دانشگاه شهید بهشتی، مرکز چاپ و انتشارات، ۲. عنوان، ۳. فروغ

۳۰۷

HT ۱۶۶ / ع ۲۵۴ ۱۳۸۷

۱۱۲۱۶

د ۴۲۶ ع

۱۳۸۷

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شهید بهشتی

کد ناشر ۱۰۰۱۷۳۴

www.pub.sbu.ac.ir
unipress@mail.sbu.ac.ir

فهرست مطالب

پیش‌گفتار	۱
بخش نخست: پیش‌درآمد روش‌های ساختار کتاب	۷
زیربخش نخست: تعریف برنامه‌ریزی و اهداف آن	۱۰
فصل ۱: دگرگونی تفکر برنامه‌ریزی	۱۱
فصل ۲: تعریف برنامه‌ریزی	۱۳
فصل ۳: ضرورت نظریه در برنامه‌ریزی	۱۷
فصل ۴: ریشه‌های نظری و نظریه برنامه‌ریزی	۲۰
فصل ۵: شناسایی مشکل پرداختن به نظریه در برنامه‌ریزی	۲۲
زیربخش دوم: تعاریف پایه	۲۶
زیربخش سوم: ساختار کتاب	۲۹
یادداشت‌های بخش نخست	۳۱
بخش دوم - دورنمای شناخت‌شناسانه برنامه‌ریزی	۳۵
زیربخش نخست: تأثیر شناخت بر نظریه و نظریه بر عمل برنامه‌ریزی	۳۸
فصل ۱: شناخت‌شناسی و برنامه‌ریزی	۳۹
فصل ۲: دیدگاه‌های شناخت‌شناسانه مطرح در برنامه‌ریزی	۴۲
۲-۱ اثبات‌باوری	۴۲
۲-۱-۱ تحولات اثبات‌باوری	۴۳
۲-۱-۲ اثبات‌باوری و جامعه	۴۳
۲-۱-۳ نقد اثبات‌باوری	۴۴

۴۵.....	۲-۲ آرمان‌باوری.....
۴۷.....	۲-۳ عقل‌باوری.....
۴۸.....	۲-۴ واقع‌باوری.....
۵۱.....	فصل ۳: جمع‌بندی.....
۵۳.....	زیربخش دوم: تأثیر نظریه بر عمل برنامه‌ریزی.....
۵۴.....	فصل ۱: چگونگی تأثیر نظریه بر عمل برنامه‌ریزی.....
۵۶.....	فصل ۲: رابطه بین نظریه و عمل برنامه‌ریزی.....
۵۶.....	۲-۱ عمل‌باوری نظری.....
۵۷.....	۲-۲ شکل‌باوری (صورت‌باوری).....
۵۷.....	۲-۳ عملیات‌باوری.....
۵۸.....	۲-۴ تصمیم‌باوری.....
۵۸.....	۲-۵ جمع‌بندی.....
۶۰.....	یادداشت‌های بخش سوم.....
۶۳.....	بخش سوم: مرور تعاریف: گونه‌بندی‌های رایج نظریه برنامه‌ریزی.....
۶۷.....	زیربخش نخست: نظریه‌های دو سطح برنامه‌ریزی.....
۶۸.....	فصل ۱: نظریه "اثباتی" در برابر نظریه "هئستاریز" برنامه‌ریزی.....
۶۹.....	فصل ۲: نظریه "اثباتی" در برابر نظریه "هئستاریز" برنامه‌ریزی.....
۶۹.....	۲-۱ نظریه اثباتی برنامه‌ریزی.....
۷۰.....	۲-۲ نظریه انتقادی برنامه‌ریزی.....
۷۱.....	فصل ۳: "نظریه برنامه‌ریزی" در برابر "نظریه در برنامه‌ریزی".....
۷۲.....	فصل ۴: "نظریه در سطح یک" در برابر "نظریه در سطح دو" برنامه‌ریزی.....
۷۳.....	فصل ۵: "نظریه‌های روندکاری" در برابر "نظریه‌های محتوایی" برنامه‌ریزی.....
۷۳.....	۵-۱ نظریه‌های روندکاری برنامه‌ریزی.....
۷۴.....	۵-۲ نظریه‌های محتوایی برنامه‌ریزی.....
۷۵.....	زیربخش دوم: نظریه‌های چند سطحی برنامه‌ریزی.....
۷۶.....	فصل ۱: گونه‌بندی چهارگانه مبتنی بر برهم‌نهادن نظریه‌های برنامه‌ریزی و فلسفه علم.....
۷۸.....	فصل ۲: گونه‌بندی چهارگانه مبتنی بر برهم‌نهادن "نظریه‌های برنامه‌ریزی" و "نظریه‌های سیاسی".....
۷۹.....	۲-۱ برنامه‌ریزی سنتی.....
۷۹.....	۲-۲ برنامه‌ریزی دموکراتیک.....
۸۰.....	۲-۳ برنامه‌ریزی مساوات‌خواه.....
۸۲.....	۲-۴ برنامه‌ریزی اندک‌افزا.....
۸۳.....	فصل ۳: گونه‌بندی پنج‌گانه نظریه‌های برنامه‌ریزی.....

۸۵	زیربخش سوم: گونه‌بندی چندگانه رهیافت‌ها یا مدل‌های نظری برنامه‌ریزی
۸۶	فصل ۱: رهیافت‌ها یا مدل‌های محتوایی برنامه‌ریزی
۸۶	۱-۱ برنامه‌ریزی کالبدی
۸۸	۱-۲ برنامه‌ریزی حمل و نقل، تسهیلات عمومی و تأسیسات زیربنایی
۸۸	۱-۳ برنامه‌ریزی مسکونی
۸۹	۱-۴ برنامه‌ریزی اجتماعی - اقتصادی
۹۰	فصل ۲: رهیافت‌ها یا مدل‌های ابزاری
۹۰	۲-۱ فعالیت‌های برنامه‌ریزی
۹۰	۲-۱-۱ برنامه‌ریزی تنظیمی
۹۲	۲-۱-۲ برنامه‌ریزی تخصیصی
۹۲	۲-۳ برنامه‌ریزی توسعه‌ای
۹۳	۲-۴ برنامه‌ریزی اخباری
۹۳	۲-۲ پنداشت نامبره‌ریزی
۹۴	۲-۳ پنداشت پارامتریزه‌ریزی
۹۵	فصل ۳: رهیافت‌ها یا مدل‌های متنی
۹۵	۳-۱ برنامه‌ریزی جامع
۹۶	۳-۲ برنامه‌ریزی اجتماعی
۹۶	۳-۳ برنامه‌ریزی و کالتهی
۹۷	۳-۴ برنامه‌ریزی بوروکراتیک (دیوانسالاری)
۹۸	زیربخش چهارم: گونه‌بندی شکلی برنامه‌ریزی
۱۰۰	فصل ۱: دسته‌بندی برنامه‌ریزی تغییر به دو گونه برنامه‌ریزی "سازش‌پذیر" و "توسعه‌ای"
۱۰۱	۱-۱ برنامه‌ریزی توسعه‌ای
۱۰۲	۱-۲ برنامه‌ریزی سازش‌پذیر
۱۰۴	فصل ۲: دسته‌بندی برنامه‌ریزی به دو گونه "تخصیصی" و "نوآورانه"
۱۰۴	۲-۱ برنامه‌ریزی تخصیصی
۱۰۹	۲-۲ برنامه‌ریزی نوآورانه
۱۰۹	۲-۳ وجوه تفاوت و تشابه دو شکل برنامه‌ریزی "تخصیصی" و "نوآورانه"
۱۱۱	۲-۴ برنامه‌ریزی "نوآورانه" و "جزیره‌های توسعه"
۱۱۱	۲-۵ برنامه‌ریزی "نوآورانه" و "برنامه‌ریزی با فشار زیاد"
۱۱۲	۲-۶ جمع‌بندی
۱۱۳	زیربخش پنجم: گونه‌بندی شیوه‌های برنامه‌ریزی
۱۱۵	فصل ۱: شیوه مشکل - سوی برنامه‌ریزی
۱۱۶	فصل ۲: شیوه آینده - سوی برنامه‌ریزی

۱۱۶	۲-۱ برنامه‌ریزی تغییردهنده تمایلات / تخصیصی
۱۱۷	۲-۲ برنامه‌ریزی اکتشافی / فرصت - جویانه
۱۱۷	۲-۳ برنامه‌ریزی هدف - جویانه / هنجارین
۱۱۸	۲-۴ جمع‌بندی
۱۱۹	زیربخش ششم: فرایندهای دوگانه برنامه‌ریزی شهری
۱۲۲	یادداشت‌های بخش سوم
	بخش چهارم: معرفی گونه‌بندی سه‌گانه نظریه‌های برنامه‌ریزی با تأکید ویژه
۱۲۶	بر برنامه‌ریزی شهری
۱۲۹	زیربخش نخست: نظریه‌ها و رهیافت‌های "قراردادی" برنامه‌ریزی
۱۳۰	فصل ۱: شدت
۱۳۱	فصل ۲: نظریه‌های اثباتی برنامه‌ریزی
۱۳۳	فصل ۳: قیاس نظریه‌های "یکانه" و نظریه‌های "اتم‌باور" برنامه‌ریزی
۱۳۸	یادداشت‌های بخش سوم، زیربخش نخست
۱۳۹	زیربخش دوم: تشریح نظریه‌ها، یکانه برنامه‌ریزی
۱۴۰	فصل ۱: اصول کلی
۱۴۲	فصل ۲: گونه‌بندی رهیافت‌های یکانه بر مبنای معیارهای "جامعیت" و "روندی بودن"
۱۴۶	فصل ۳: رهیافت‌های یکانه غیرروندی و جامع
۱۴۶	۳-۱ رهیافت ساده - جامع برنامه‌ریزی
۱۴۷	۳-۱-۱ پیشینه
۱۴۷	۳-۱-۲ ویژگی‌های کلی
۱۴۸	۳-۱-۳ انتقاد از رهیافت ساده - جامع
۱۵۳	۳-۱-۴ تغییر نگرش
۱۵۴	۳-۲ رهیافت عقلانی - جامع برنامه‌ریزی
۱۵۴	۳-۲-۱ ویژگی‌های کلی
۱۵۵	۳-۲-۲ تعریف الگوواره عقلانی
۱۵۵	۳-۲-۲-۱ عقلانیت
۱۵۶	۳-۲-۲-۲ عقلانی کردن
۱۵۶	۳-۲-۲-۳ تصمیم عقلانی
۱۵۷	۳-۲-۲-۴ تحلیل عقلانی
۱۵۷	۳-۲-۲-۵ تحلیل تصمیم عقلانی
۱۵۸	۳-۲-۲-۶ نظریه انتخاب عقلانی

۱۵۹	۳-۲-۲-۷ مدل تصمیم‌گیری عقلانی
۱۶۱	۳-۲-۳ گزینه‌های رفتار عقلانی
۱۶۲	۳-۲-۴ گونه‌بندی تفکر عقلانی
۱۶۲	۳-۲-۴-۱ تفکر عقلانی
۱۶۴	۳-۲-۴-۲ تفکر فرا-عقلانی
۱۶۵	۳-۲-۵ انتخاب عقلانی و تحلیل تصمیم
۱۶۵	۳-۲-۶ عقلانیت و تصمیم‌گیری
۱۶۶	۳-۲-۷ الگوواره عقلانی و برنامه‌ریزی
۱۶۹	۳-۲-۸ انتقاد از رهیافت عقلانی - جامع برنامه‌ریزی
۱۷۳	فصل ۴: رهیافت‌های یکانه روندی و جامع
۱۷۴	۴-۱ رهیافت سیستمی - چرخه‌های
۱۷۴	۴-۱-۱ سیستم فرض‌ها
۱۷۵	۴-۱-۲ نظریه‌ها پایدار
۱۷۵	۴-۱-۲-۱ نظریه سیستم‌ها
۱۹۶	۴-۱-۲-۲ نظریه تصمیم
۱۹۹	۴-۱-۲-۳ نظریه سازمان
۲۰۱	۴-۱-۲-۴ نظریه بازمانده
۲۰۶	۴-۱-۲-۵ نظریه مجموع‌ها
۲۰۷	۴-۱-۲-۶ سیرنیتیک
۲۰۸	۴-۱-۲-۷ نظریه‌های ارتباطات و اطراعات
۲۱۵	۴-۱-۲-۸ پژوهش عملیاتی
۲۱۷	۴-۱-۳ ویژگی‌های کلی رهیافت سیستمی - چرخه‌های
۲۱۸	۴-۱-۴ نگرش سیستمی در رهیافت سیستمی - چرخه‌های
۲۲۱	۴-۱-۵ رهیافت سیستمی - چرخه‌های و برنامه‌ریزی فضایی
۲۲۲	۴-۱-۵-۱ تعریف فضا و برنامه‌ریزی فضایی
۲۲۵	۴-۱-۵-۲ جنبه‌های گوناگون برنامه‌ریزی فضایی
۲۲۵	۴-۱-۶ فرایند برنامه‌ریزی سیستمی - چرخه‌های
۲۲۸	۴-۱-۷ گونه‌بندی بیان فرایند برنامه‌ریزی سیستمی - چرخه‌های
۲۲۸	۴-۱-۷-۱ رویکرد نخست
۲۲۹	۴-۱-۷-۲ رویکرد دوم
۲۳۰	۴-۱-۷-۳ رویکرد سوم
۲۳۳	۴-۱-۷-۴ رویکرد چهارم
۲۳۶	۴-۱-۷-۵ رویکرد پنجم
۲۳۸	۴-۱-۷-۶ جمع‌بندی

۲۳۹	۸-۱-۴ نقد رهیافت سیستمی - چرخه‌ای
۲۴۱	فصل ۵: رهیافت‌های یکانه غیر جامع
۲۴۱	۵-۱ رهیافت برنامه‌ریزی رسته‌ای
۲۴۱	۵-۱-۱ پیشینه
۲۴۲	۵-۱-۲ ویژگی‌ها
۲۴۳	۵-۱-۳ اهداف
۲۴۴	۵-۲ جمع‌بندی
۲۴۵	فصل ۶: جمع‌بندی: برنامه‌ریزی سنتی همچون یک رهیافت چیره
۲۴۷	یادداشت‌های بخش چهارم، زیربخش دوم
۲۵۵	زیربخش سوم: نظریه‌های اتم‌باور برنامه‌ریزی
۲۵۶	فصل ۱: اصول کلی و دسته‌بندی نظریه‌های اتم‌باور
۲۵۸	فصل ۲: دسته‌بندی نظریه‌های اتم‌باور: نظریه اقتصادی داونز در برنامه‌ریزی
۲۵۸	۲-۱ فرضیات یا
۲۵۹	۲-۲ ویژگی‌های کلی
۲۵۹	۲-۲-۱ مسیر نهایی: فرآیندهای سیاسی - دموکراتیک
۲۶۱	۲-۲-۲ مسیر دوم: بوروکراسی (بوان‌سالاری)
۲۶۲	۲-۲-۳ مسیر سوم: مشکلات برنامه‌ریزی شهری
۲۶۳	۲-۳ فرایند نظریه اقتصادی داونز در برنامه‌ریزی
۲۶۴	۲-۴ نقد نظریه اقتصادی داونز در برنامه‌ریزی
۲۶۵	فصل ۳: دسته دوم نظریه‌های اتم‌باور: اندک‌افزایی
۲۶۵	۳-۱ ویژگی‌های کلی
۲۶۸	۳-۲ اندک‌افزایی و خطرپذیری
۲۶۸	۳-۳ اندک‌افزایی و راهبرد
۲۶۹	۳-۴ اندک‌افزایی گسسته: اندک‌افزایی سنتی
۲۷۰	۳-۵ کاربرد رهیافت‌های اندک‌افزا
۲۷۰	۳-۵-۱ به‌کارگیری رهیافت اندک‌افزا در بودجه‌کردن هزینه
۲۷۱	۳-۵-۲ به‌کارگیری رهیافت اندک‌افزا در مدیریت تقاضا
۲۷۳	۳-۵-۳ به‌کارگیری رهیافت اندک‌افزای رسته باور در مدیریت بحران
۲۷۴	۳-۶ قیاس رهیافت‌های اندک‌افزا و رهیافت‌های مبتنی بر عقلانیت
۲۷۷	۳-۷ قیاس رهیافت‌های اندک‌افزا و رهیافت‌های مبتنی بر "سودمندی نهایی"
۲۷۸	۳-۸ جنبه‌های مثبت و منفی اندک‌افزایی
۲۷۹	۳-۹ اندک‌افزایی و قیود
۲۸۱	فصل ۴: دسته سوم رهیافت‌های اتم‌باور: تمرکززدایی
۲۸۱	۴-۱ ویژگی‌های کلی تمرکززدایی

۲۸۳	۴-۲ کاستی‌های تمرکززدایی
۲۸۵	فصل ۵: دسته چهارم رهیافت‌های اتم‌باور: برنامه‌ریزی الحاقی
۲۸۵	۵-۱ ویژگی‌های کلی
۲۸۶	۵-۲ محیط تصمیم در برنامه‌ریزی الحاقی
۲۸۸	۵-۳ انتقاد از برنامه‌ریزی الحاقی
۲۹۰	۵-۴ رهیافت پویا - مختلط: گونه‌ای از برنامه‌ریزی الحاقی
۲۹۴	فصل ۶: جمع‌بندی
۲۹۶	یادداشت‌های بخش چهارم، زیربخش سوم
۳۰۰	زیربخش چهارم: نظریه‌های هنجارین برنامه‌ریزی
۳۰۱	فصل ۱: رهیافت ساختاری - کارکردی در برنامه‌ریزی
۳۰۱	۱-۱ اصول کلی
۳۰۲	۱-۲ ریشه‌های نظریه رهیافت ساختاری - کارکردی
۳۰۲	۱-۲-۱ ساختارهای اسماعی
۳۰۳	۱-۲-۲ کارکردهای اسماعی
۳۰۳	۱-۳ مفاهیم پایه در نظریه ساختاری - کارکردی
۳۰۳	۱-۳-۱ ساختارباوری
۳۰۴	۱-۳-۲ کارکردباوری
۳۰۷	۱-۴ ویژگی‌های نظریه ساختاری - کارکردی
۳۰۸	۱-۵ ویژگی‌های نظریه ساختاری - کارکردی در برنامه‌ریزی
۳۱۰	۱-۶ ارزش، کارکرد و ساختار فضایی در برنامه‌ریزی ساختاری - کارکردی
۳۱۰	۱-۷ نقش برنامه‌ریزی در دیدگاه ساختاری - کارکردی
۳۱۱	۱-۸ انگاشت‌های اصلی برنامه‌ریزی ساختاری - کارکردی
۳۱۲	۱-۹ ویژگی‌ها و جنبه‌های مثبت برنامه‌ریزی ساختاری - کارکردی
۳۱۴	۱-۱۰ جنبه‌های منفی به‌کارگیری دیدگاه ساختاری - کارکردی در برنامه‌ریزی
۳۱۸	فصل ۲: رهیافت‌های دوگانه "برنامه‌ریزی وکالتی" و "یاری در برنامه‌ریزی"
۳۱۸	۲-۱ اصول کلی
۳۱۹	۲-۲ برنامه‌ریزی وکالتی
۳۱۹	۲-۲-۱ پیشینه و نقش برنامه‌ریزی وکالتی
۳۲۰	۲-۲-۲ توجیه رهیافت برنامه‌ریزی وکالتی
۳۲۲	۲-۲-۳ محرومیت، نابرابری و برنامه‌ریزی وکالتی
۳۲۵	۲-۲-۴ ویژگی‌های رهیافت برنامه‌ریزی وکالتی
۳۲۸	۲-۲-۵ انتقاد از رهیافت برنامه‌ریزی وکالتی
۳۲۹	۲-۳ یاری در برنامه‌ریزی
۳۳۰	۲-۴ تأثیر رهیافت دوگانه بر تفکر برنامه‌ریزی

۳۳۰	برنامه‌ریزی و کالتی، برنامه‌ریزی مساوات خواه و برنامه‌ریزی دموکراتیک.....
۳۳۲	فصل ۳: برنامه‌ریزی دموکراتیک مبتنی بر اصل "مشارکت مردمی".....
۳۳۲	۳-۱ مقدمه.....
۳۳۳	۳-۲ تعریف دموکراسی.....
۳۳۴	۳-۳ مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی.....
۳۳۵	۳-۳-۱ اهداف مشارکت مردمی.....
۳۳۵	۳-۳-۲ انواع مشارکت مردمی.....
۳۳۶	۳-۳-۳ تعریف مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی.....
۳۳۷	۳-۳-۴ پیشینه مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی.....
۳۳۷	۳-۳-۵ مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی و چندگانه‌باوری.....
۳۳۸	۳-۳-۶ مشارکت مردمی و پروژه توسعه اجتماعات.....
۳۴۰	۳-۳-۷ ضرورت مشارکت مردمی در فرایند تصمیم‌گیری سیاسی.....
۳۴۰	۳-۳-۸ دستاورد های مشارکت مردمی.....
۳۴۰	۳-۳-۹ ریشه‌ها، کارکنی تفکر مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی.....
۳۴۴	۳-۳-۱۰ ضرورت مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی شهری.....
۳۴۳	۳-۳-۱۱ دستاوردها، مشارکت مردمی در فرایند برنامه‌ریزی.....
۳۴۵	فصل ۴: انگاشت برنامه‌ریزی شهری اجتماعی.....
۳۴۵	۴-۱ تعریف.....
۳۴۶	۴-۲ برنامه‌ریزی شهری اجتماعی و مشارکت مردمی.....
۳۴۸	فصل ۵: جمع‌بندی.....
۳۵۰	یادداشت‌های بخش چهارم، زیربخش چهارم.....
۳۵۴	زیربخش پنجم: نظریه‌های ریشه‌ای برنامه‌ریزی.....
۳۵۶	فصل ۱: تحلیل ریشه‌ای از سیستم شهری و فرایند شهرنشینی.....
۳۵۶	۱-۱ سیستم فضایی شهر از دیدگاه ریشه‌ای.....
۳۵۹	۱-۲ عنصرها و زیر-عنصرها.....
۳۵۹	۱-۲-۱ عنصر تولید.....
۳۵۹	۱-۲-۲ عنصر مصرف.....
۳۶۰	۱-۲-۳ عنصر تبادل.....
۳۶۰	۱-۲-۴ عنصر اداره کردن یا مدیریت.....
۳۶۱	فصل ۲: تحلیل ریشه‌ای از فرایندهای شهری و کشمکش‌های جوامع سرمایه‌داری.....
۳۶۴	فصل ۳: تحلیل ریشه‌ای از پایه‌های پیدایش برنامه‌ریزی شهری.....
۳۶۶	فصل ۴: تحلیل ریشه‌ای از منطق پدیدآمدن برنامه‌ریزی.....
۳۶۸	فصل ۵: تغییر ویژگی‌های حکومت و جامعه مدنی از دیدگاه ریشه‌ای.....

۳۷۲	فصل ۶: تعریف برنامه‌ریزی شهری از دیدگاه ریشه‌ای
۳۷۸	فصل ۷: تحلیل دیدگاه ریشه‌ای از تناقض‌های موجود در برنامه‌ریزی شهری
۳۷۸	۷-۱ تناقض ملکی
۳۸۰	۷-۲ تناقض سرمایه‌داری - دموکراسی
۳۸۱	فصل ۸: اصول مهم دیدگاه ریشه‌ای در مورد شهر و برنامه‌ریزی شهری
۳۸۶	فصل ۹: تحلیل جایگاه برنامه‌ریزی شهری در دیدگاه ریشه‌ای
۳۸۶	۹-۱ مکتب انتقادی و برنامه‌ریزی شهری
۳۸۷	۹-۲ مکتب مارکسیستی و برنامه‌ریزی شهری
۳۸۸	فصل ۱۰: جمع‌بندی: انتقاد تحلیل‌گران ریشه‌ای از برنامه‌ریزی شهری قراردادی
۳۹۰	یادداشت‌های بخش چهارم، زیربخش پنجم
۳۹۲	زیربخش ششم: نظریه‌ها و رهیافت‌های نوین برنامه‌ریزی
۳۹۳	فصل ۱: پیش‌درآمد
۳۹۶	فصل ۲: دگرگونی شهرها و برنامه‌ریزی
۴۰۰	فصل ۳: چارچوب‌های نظری نوین
۴۰۲	فصل ۴: برنامه‌ریزی و ارتباط آن با اندیشه‌های نوباور و پسا-نوباور
۴۰۳	۴-۱ نوباوری و برنامه‌ریزی
۴۰۶	۴-۲ پسا-نوباوری و برنامه‌ریزی
۴۰۷	۴-۳ رویارویی برنامه‌ریزی نوباور و پسا-نوباور: رور برخی راهکارها
۴۰۸	۴-۴ تجویز پسا-نوباوری برای برنامه‌ریزی
۴۱۱	فصل ۵: الگوواره‌های نوین برنامه‌ریزی
۴۱۱	۵-۱ برنامه‌ریزی ارتباطی (رسانشی) و برنامه‌ریزی همکارانه
۴۱۸	۵-۲ نو-شهرباوری جدید
۴۱۹	۵-۳ برنامه‌ریزی محیطی
۴۲۰	۵-۳-۱ زمینه کار برنامه‌ریزی محیطی
۴۲۱	۵-۳-۲ تفسیر پایداری
۴۲۳	۵-۳-۳ اهمیت هدف پایداری در برنامه‌ریزی
۴۲۴	۵-۳-۴ رابطه بین برنامه‌ریزی محیطی و دو انگاره "برابری" و "دموکراسی"
۴۲۷	۵-۳-۵ دگرسانی برنامه‌ریزی شهری به برنامه‌ریزی محیطی
۴۲۷	۵-۳-۶ انگاشت‌های پایه برنامه‌ریزی محیطی
۴۲۸	۵-۳-۷ ویژگی‌های برنامه‌ریزی محیطی: مرور تجربه بریتانیا
۴۳۷	۵-۳-۸ اهداف برنامه‌ریزی محیطی
۴۳۹	۵-۳-۹ برنامه‌ریزی محیطی: یک رهیافت راهبردی
۴۴۳	یادداشت‌های بخش سوم، زیربخش ششم

پس‌گفتار

- ۴۴۹ کتابنامه
- ۴۵۳ پیوست (۱): واژگان تغییرنیافته از انگلیسی به فارسی در این کتاب
- ۴۶۵ پیوست (۲): جایگزینی واژگان انگلیسی ترجمه نشده در برخی متون، با واژگان فارسی مناسب
- ۴۶۹ پیوست (۳): واژگان انگلیسی با دو واژه فارسی / انگلیسی
- ۴۷۱ پیوست (۴): جایگزینی واژگان فارسی دیگر در مقایسه با واژگان رایج در برخی متون فارسی
- ۴۷۳ پیوست (۵): نام‌ها و اصطلاحات تغییرنیافته از انگلیسی به فارسی
- ۴۷۴ پیوست (۶): واژگانی با وضعیت نهایی نشده در ترجمه از انگلیسی به فارسی
- ۴۷۵ پیوست (۷): یکسان‌سازی ترجمه واژگان با پیشنهادهای مشابه
- ۴۷۶ پیوست (۸): انتخاب واژگان فارسی مناسب از بین واژگان انگلیسی دارای چند معنا در زبان فارسی
- ۴۷۹ پیوست (۹): فهرست دو زبانه فارسی به انگلیسی واژگان اصلی در کتاب
- ۴۹۱ پیوست (۱۰): فهرست دو زبانه انگلیسی به فارسی واژگان اصلی در کتاب
- ۵۲۷ پیوست (۱۱): نمایه
- ۵۶۲ چکیده کتاب به زبان فارسی
- ۵۷۵ چکیده کتاب و مشخصات نویسنده به زبان انگلیسی
- ۵۷۷

پیش‌گفتار

هدف این کتاب دست‌بندی و تشریح نظریه‌ها و رهیافت‌های برنامه‌ریزی، با تأکید ویژه بر برنامه‌ریزی شهری است. بر این قصد بر نظریه‌پردازی و ارائه نظریه‌ای جدید در برنامه‌ریزی شهری نیست، بلکه نظریه‌ها و رهیافت‌های موجود برنامه‌ریزی، آن‌گونه که در طی زمان از سوی صاحب‌نظران و مطرح‌پردازان برنامه‌ریزی مطرح شده‌اند، بررسی خواهد شد تا از این راه بتوان به دست‌بندی و تشریح نظریه‌ها و رهیافت‌های برنامه‌ریزی در هر دسته پرداخت. به این ترتیب نوآوری این کتاب، نه نظریه‌پردازی در برنامه‌ریزی، بلکه ترکیب، شیوه ترکیب، دسته‌بندی و تشریح نظریه‌ها و رهیافت‌های موجود برنامه‌ریزی است. ابهام‌های موجود و مستند بر زمینه پژوهش برنامه‌ریزی، این امر را با دشواری بسیار روبه‌رو نموده. زیرا نظریه‌پردازان، پژوهشگران و تحلیل‌گران برنامه‌ریزی هر کدام مسیری متفاوت در تولید، معرفی و دست‌بندی نظریه‌ها و رهیافت‌های برنامه‌ریزی پیش گرفته‌اند. به این دلیل است که پرداختن به نظریه‌ها و رهیافت‌های برنامه‌ریزی - نه فقط در جایگاه شناخت‌شناسانه خود، بلکه در ارتباط با عمل برنامه‌ریزی و ضرورت انجام یک دست‌بندی شفاف - همواره مطرح و ضروری بوده است. افزون بر زمینه ابهام پیش‌گفته، هرگونه تفکر و پژوهش در برنامه‌ریزی و هنگام عمل برنامه‌ریزی بهتر آن است که به تفاوت بین سطوح مختلف جغرافیایی و نیز به تفاوت بین برنامه‌ریزی در جوامع بیشتر و کمتر توسعه‌یافته و تأثیر آن بر نظریه و عمل برنامه‌ریزی توجه شود. در مورد تمایز بین سطوح مختلف جغرافیایی یا برنامه‌ریزی در سطوح مختلف جغرافیایی - به‌ویژه تمایز بین برنامه‌ریزی منطقه‌ای و

برنامه‌ریزی شهری - بدون تردید، تجرید فرایندهای منطقه‌ای از شهری بسیار دشوار است. زیرا رشد منطقه‌ای به گونه‌ای نظریه‌پردازی می‌شود که در تمرکزهای شهری گوناگون جلوه‌گر می‌شود، یعنی هر نظریه توسعه منطقه‌ای در خود خردمابه‌ای برای دگرگونی‌های شهری (هر چند به‌طور کلی) دربردارد. با وجود باور به نامناسب بودن چنین تقسیم‌بندی‌های فضایی، به دلیل آنکه تمایز "شهر" و "منطقه" موجب انگیزش کیفی انواع نظریه‌ها و در پی آن رهیافت‌ها، روش‌ها و فنون مختلف برنامه‌ریزی شده است. در این کتاب در صورتی که منابع مورد استفاده به شهر و نظریه‌های برنامه‌ریزی شهری تأکید داشته‌اند، از اصطلاح "برنامه‌ریزی شهری" و هرگاه تأکید ویژه بر سطح جغرافیایی نبوده، از اصطلاح "برنامه‌ریزی" استفاده شده است. نکته مهم دیگر تفاوت تفکر و عمل برنامه‌ریزی، نه فقط در جوامع بیشتر و کمتر توسعه یافته، بلکه در جوامع سرمایه‌داری و غیرسرمایه‌داری و تفاوت تحلیل جامعه مدنی و حکومت در جوامع نظام‌های اقتصاد-سیاسی مختلف است و این‌که هر گونه پژوهش در برنامه‌ریزی، برای نطقی بودن، باید این‌گونه تفاوت‌ها را در نظر گیرد.

این کتاب با هدف استفاده و ارتقاء سطح دانش مخاطبان ویژه آن یعنی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا و متخصصان (کارشناسان) برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای (به‌ویژه برنامه‌ریزی شهری) و رشته‌های همسو (مانند جغرافیا، مدیریت شهری، جامعه‌شناسی و اقتصاد)، نگارش یافته است. بنابراین مطالب دربردارنده واژگان به‌کار رفته در متن کتاب داری بار آموزشی است. بررسی نظریه‌پردازی برنامه‌ریزی در این کتاب - همراه با بازبینی چارچوب‌های شناخت‌شناسانه، نظریه‌ها و رهیافت‌های برنامه‌ریزی (به‌ویژه برنامه‌ریزی شهری) - نیازمند استفاده از متون گوناگون (شامل کتاب، مقاله‌های تخصصی، گزارش‌های رسمی و لایحه‌های قانونی برخی کشورها) به زبان اصلی (در بیشتر موارد به زبان انگلیسی) بوده است. به دلیل نبود فرهنگ واژگان و اصطلاحات تخصصی مناسب در این انتظام فکری (یعنی برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای) و نبود هم‌رایی در مورد برابری واژگان و اصطلاحات تخصصی به زبان فارسی (و نیز در برخی موارد واژگان غیرتخصصی) بین افراد متخصص برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و

انتظام‌های فکری همسو در کشور و مهم‌تر از همه، شکل نگرفتن واژه‌سازی تخصصی برای این رشته یا انتظام فکری، نویسنده تا جایی که اصول دو زبان فارسی و انگلیسی کنار نهاده نشود و معنای اصلی یک واژه (چه واژه تخصصی با کاربرد گسترده در متون جهانی برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و چه واژگان یا اصطلاحاتی غیرتخصصی که در متون تخصصی برنامه‌ریزی مورد استفاده پیوسته قرار گرفته‌اند)، دگرگون و مخدوش نشود، کوشش نموده است که واژگان یا اصطلاحات فارسی مناسبی برای دو دسته پیش‌گفته - با مراجعه به فرهنگ‌های دو زبانه و کتاب‌های تخصصی موجود - بیابد. ردیابی و ناز به ریاریویی با مشکلات بسیار جدی واژه‌یابی در نگارش این کتاب من را بر آن داشت تا تمهیداتی در گشودن مشکلات، تدبیر نموده و به کار گیرم. ضرورت تدوین و پافشاری به به کار گیری درست واژگان (تخصصی و نیز غیرتخصصی) آن است که در هر انتظامی - به ویژه انتظام برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای - مجموعه‌ای از واژگان و اصطلاحات تخصصی را با بدون هویت حقوقی، وجود دارند که تبدیل آن‌ها به زبانی دیگر نیاز به دقت و موشکافی، انشای پژوهانه دارد. مشکلات دسته‌بندی شده مرتبط با واژه‌یابی یا واژه‌گزینی در انتظام فکری - برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و راه‌هایی را که برای گشودن مشکلات هشتگانه تدبیر نموده‌ام، می‌توان در زیر چنین بیان نمود:

نخست: دسته نخست آن مشکلاتی هستند که به دلیل استفاده از ترکیب‌های گوناگون برخی واژه‌های انگلیسی در متون تخصصی، نمی‌تواند از واژه‌های فارسی موجود استفاده نمود (برای مثال واژه "سیستم" و یک برابر فارسی آن "نظام" است که در ترکیب‌ها و استفاده‌های گوناگون نمی‌توان همواره واژه فارسی نظام را به کار برد).

چنین واژگانی را در پیوست (۱) گردآورده و معرفی نموده‌ام.

دوم: دسته دوم را واژگانی تشکیل می‌دهند که با وجود واژه فارسی مناسب، در برخی از متون فارسی به زبان انگلیسی اما به خط فارسی به کار رفته‌اند. این گونه واژه‌ها را در پیوست (۲) گردآورده و معرفی نموده‌ام.

سوم: دسته سوم را واژگانی تشکیل می‌دهند که دارای چندین واژه برابر در زبان فارسی هستند. در نگارش این کتاب کوشش نمودم آن واژه فارسی را که از نظر معنای

تخصصی برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای مناسب‌تر به نظر می‌رسد انتخاب و در مواردی از هر دو واژه (با گنجاندن واژه فرعی در پرانتز) استفاده نمایم. این گونه واژه‌ها را در پیوست (۳) گردآورده و معرفی نموده‌ام.

چهارم: دسته چهارم را واژگانی تشکیل می‌دهند که با وجودی که دارای چند برابر فارسی هستند، در این کتاب فقط از یک واژه برابر استفاده شده است. این گونه واژه‌ها را در پیوست (۴) گردآورده و معرفی نموده‌ام.

پنجم: دسته پنجم را واژگانی مبتنی بر نام‌های گوناگون تشکیل می‌دهند. این گونه واژه‌ها را در پیوست (۵) گردآورده و معرفی نموده‌ام.

ششم: دسته ششم را واژگانی با وضعیت واژه‌گزینی یا واژه‌یابی نامشخص و نهایی - نشده در این کتاب تشکیل می‌دهند. این گونه واژه‌ها را در پیوست (۶) گردآورده و معرفی نموده‌ام.

هفتم: دسته هفتم را واژگان با ای پیشوندهای گوناگون تشکیل می‌دهند. در برخی فرهنگ‌های دو زبانه (فارسی - انگلیسی) موجود، در برابر چند پیشوند انگلیسی از یک پیشوند فارسی استفاده شده است. این گونه پیشوندها و واژگان ترکیب شده با این پیشوندها را با به‌کارگیری فقط یک پیشوند فارسی در برابر یک پیشوند انگلیسی - در پیوست (۷) گردآورده و معرفی نموده‌ام.

هشتم: دسته هشتم را آن دسته واژگانی تشکیل می‌دهند که در فرهنگ‌های دو زبانه فارسی - انگلیسی موجود، در برابر واژگان انگلیسی گوناگون از یک واژه فارسی استفاده شده است. در طی نگارش این کتاب به نادرست بودن برابر کردن یک واژه فارسی در برابر چند واژه انگلیسی، به‌ویژه در متون تخصصی برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، بیش از پیش پی‌بردم. در نتیجه به موازات نگارش کتاب کوشش نمودم در این مورد نیز با ابهام پیش‌گفته به‌گونه‌ای که در پیوست (۸) مشاهده می‌شود، رویارویی نمایم.

افزون بر هشت پیوست پیش‌گفته، در نگارش این کتاب تهیه سه پیوست دیگر را نیز لازم دیدم. در پیوست (۹) فهرست فارسی به انگلیسی واژگان و اصطلاحات تخصصی برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای به‌کار رفته در این کتاب و در پیوست (۱۰) فهرست انگلیسی به فارسی همان واژگان و اصطلاحات تخصصی را گردآورده و

معرفی نموده‌ام. پیوست (۱۱) به نمایه موضوعی این کتاب اختصاص دارد.

از معاونت پژوهشی، مدیریت پشتیبانی پژوهشی و فناوری و از مسئولان و کارکنان مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، به‌ویژه جناب آقای امان‌الله سنجری معاون محترم این مرکز و نیز مسئولان دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی که همگان امکان نشر این کتاب را فراهم نمودند، سپاس فراوان دارم. بیش از هرکس از ویراستار عزیز و محترم کتاب خود، خانم فروغ کاظمی سپاسگزارم که در خواندن و اصلاح کوتاهی‌های من آن‌چنان دقیق، با ذکاوت، دلسوز و شکیبا بودند و مواردی را که برای اصلاح و حتی تکمیل نمودند که برای من بس دلگرم‌کننده بود و آموزنده. از آقای آرمان خرمک که با هنر و درک هنری تیزهوشانه خود، نقش روی جلد این کتاب را زیبا و با پاسخگویی هرچه بیشتر به موضوع این کتاب طراحی کردند، نیز سپاس فراوان دارم. سپاسگزاری من رو به دیگر کسانی نیز دارد که مستقیم و غیرمستقیم پشتیبان نگارش این کتاب رسیدن این کتاب بوده‌اند. از برخی از دانشجویانم که چندین سال است مشورتم را و خواستار نگارش چنین کتابی از سوی من بوده‌اند - که به گونه‌ای حاصل برپیکر به دست و پنج سال تدریس درس نظریه‌های برنامه‌ریزی شهری در دوره کارشناسی ارشد گرایش برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی می‌باشد - و به ویژه آقای عظیمی که در برخی مراحل فن‌آرایی مرا یاری نموده‌اند، نیز سپاسگزارم و آرزو دارم این کتاب بتواند تمامی آن‌ها را در تحسین هرچه بیشتر جایگاه درست، بایسته و شایسته تخصص و عمل برنامه‌ریزی و برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای متخصص در کشور عزیزمان ایران، یاری دهد.

در پایان از تمام کسانی که بار دشوار حروف‌چینی و صفحه‌آرایی این کتاب را به‌عهده داشتند نیز سپاسگزارم.

زهره عبدی دانشپور

دکتر (Ph.D.) در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای

از دانشگاه لیورپول انگلستان

دانشیار گروه برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای

دانشکده معماری و شهرسازی

دانشگاه شهید بهشتی